

DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-666X/2023-81-19>
УДК 330.34:332.142

Ханін С.Г.

кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту,
маркетингу та публічного адміністрування,
Заклад вищої освіти «Міжнародний науково-технічний університет
імені академіка Юрія Бугая»

Khanin Semen

Higher Educational Institution "Academician Yuriy Bugay International
Scientific and Technical University"

НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ІННОВАЦІЙНИХ ДЕТЕРМІНАНТ РЕГІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ КРЕАТИВНОЇ ЕКОНОМІКИ

DIRECTIONS OF INTELLECTUAL AND INNOVATIVE DETERMINANTS FORMATION OF REGIONAL ECONOMIC SYSTEMS IN THE CREATIVE ECONOMY ESTABLISHMENT CONDITIONS

У статті обґрунтовано напрями формування інтелектуально-інноваційних детермінант розвитку регіональних економічних систем в умовах становлення креативної економіки як одного із напрямів становлення постіндустріального суспільства. Доведено авторська точка зору, що під інтелектуально-інноваційним розвитком регіональних економічних систем в умовах становлення креативної економіки потрібно вбачати сукупність накопичених здібностей, знань, компетенцій, інформації, інтелектуальних ресурсів, які здатні створювати додану вартість, підвищувати економічну ефективність, у тому числі за рахунок прийняття креативних рішень та сприяти підвищенню конкурентоспроможності регіонів. Пріоритетні напрями розвитку інтелектуального капіталу повинні враховувати ті унікальні особливості та латентні можливості, що притаманні кожному регіону та сприяти досягненню поставлених цілей. З метою спрощення та підвищення ефективності формування та розвитку інтелектуально-інноваційних детермінант запропоновано виокремити такі напрями як соціально-економічні, науково-технічні та організаційно-правові. Доведено, що активізація інтелектуально-інноваційних детермінант регіональних економічних систем у стратегіях та програмах розвитку регіонів повинна передбачати: формування відповідних компетентностей та напрямів стратегії регіонального інтелектуально-інноваційного розвитку; імплементацію вдалої світової практики із урахуванням існуючих можливостей; удосконалення інституціональної підтримки та нормативно-правового забезпечення щодо формування єдиного вектору розвитку регіональних економічних систем в умовах становлення креативної економіки; формування управлінського потенціалу; формування напрямів залучення інвестиційних ресурсів та фінансової підтримки інтелектуально-інноваційної складової; стимулювання науково-дослідної роботи; підвищення синергії та цільності взаємозв'язків між виробничою сферою та науково-освітнім сектором. Окреслено основні тренди у сприянні розвитку регіональних економічних систем в умовах креативної економіки за рахунок інтелектуально-інноваційних детермінант.

Ключові слова: інтелектуально-інноваційні детермінанти, регіони, регіональна економічна система, креативна економіка, інтелектуальний капітал.

The article substantiates the directions of formation of intellectual and innovative determinants of the development of regional economic systems in the conditions of the formation of the creative economy as one of the directions of the formation of the post-industrial society. The author's point of view is proven, that under the intellectual and innovative development of regional economic systems in the conditions of the formation of a creative economy, it is necessary to see a set of accumulated abilities, knowledge, competences, information, intellectual resources that are able to create added value, increase economic efficiency, including through adoption of creative solutions and contribute to increasing the competitiveness of regions. The priority directions for the development of intellectual capital should take into account the unique features and latent opportunities inherent in each region and contribute to the achievement of the set goals. In order to simplify and increase the effectiveness of the formation and development of intellectual and innovative determinants, it is proposed to single out such areas as socio-economic, scientific-technical and organizational-legal. It has been proven that the activation of intellectual and innovative determinants of regional economic systems in the strategy and development programs of regions should include: the formation of relevant competences and directions of the strategy of regional intellectual and innovative development; implementation of successful global practice taking into account existing opportunities; improvement of institutional support and legal support for the formation of a single vector of development of regional economic systems in the conditions of the formation of a creative

economy; formation of management potential taking into account the principles of the creation of a creative economy; formation of directions for attracting investment resources and financial support for the intellectual and innovative component; stimulation of research work; increasing the synergy and density of relationships between the production sphere and the scientific and educational sector. The main trends in promoting the development of regional economic systems in the conditions of the creative economy due to intellectual and innovative determinants are outlined.

Key words: *intellectual and innovative determinants, regions, regional economic system, creative economy, intellectual capital.*

Постановка проблеми. Сучасні тенденції розвитку світової економіки, її постіндустріальна спрямованість доводять, що постійні інноваційні перетворення, цифровізація, інформатизація, акцентування уваги на знаннях призводять до збільшення впливу та інтересу до інтелектуального потенціалу, що дає можливість продукувати нові ідеї та втілювати їх у економічні процеси. З теоретичної точки зору це впливає на формування нових концепцій щодо функціонування та подальшого розвитку соціально-економічних моделей як на регіональному так і на державному рівнях із урахуванням еволюційних процесів суспільного розвитку. Концептуальна спрямованість сучасних економічних течій розвитку економічних систем різних рівнів акцентується на нових підходах до використання та нарощення інтелектуального потенціалу людини, застосування цифрових технологій, використання креативних рішень для управління економічними процесами, інноваційному розвитку, накопиченню та використанню знань та інформації.

Практична площина постіндустріальних концепцій полягає у пошуку нових концептів взаємодії держави, регіонів, науки, освіти у напрямі розвитку творчості, креативності, нарощення інтелектуального потенціалу, активізації інноваційної діяльності, що сприяє перетворенням та різностороннім суспільним змінам, котрі забезпечують розвиток постіндустріального суспільства на інтелектуально-інноваційній основі. До постіндустріальних напрямів економічного розвитку відноситься й креативна економіка, що виступає концепцією суспільного розвитку, яка знайшла своє відображення у багатьох країнах світу, у тому числі і в Україні. Це підвищує актуальність дослідження інтелектуально-інноваційних детермінант розвитку регіонів та держави в цілому в умовах становлення креативної економіки та зумовлює подальший науковий пошук у даній площині.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Необхідно зазначити, що питанням щодо розвитку інтелектуально-інноваційних детермінант розвитку економічних систем різних рівнів присвячено багато уваги. Серед науковців, що зосереджували свою увагу на аспектах важливості інтелектуально-інноваційних чинників щодо регіонального розвитку слід відмітити праці О. Амоши, С. Біли [2], П. Бубенко, М. Бутко [3], В. Геєця, Б. Данилишина,

Я. Жаліло [2], С. Тульчинської [8], Р. Тульчинського [9], О. Попело [3] та інших.

Щодо становлення креативної економіки як прямої постіндустріальної економіки слід відмітити таких її засновників, як: С. Ариеті, Ф. Біанчіні, Ч. Лендрі, Т. Манро, Дж. Хокінса, Р. Флориду та ін. Особливостям сучасного становлення креативної економіки на рівні нашої країни та її регіонів присвячені роботи таких дослідників: І. Вахович, А. Пакуліна, Л. Федулової, В. Чорної та інших.

Відаючи належне існуючому наробку, необхідно зазначити, що питання дослідження впливу інтелектуально-інноваційних детермінант в умовах становлення креативної економіки вимагають подальших розробок, що обґрунтовує актуальність даного дослідження.

Метою статті виступає обґрунтування напрямів формування інтелектуально-інноваційних детермінант розвитку регіональних економічних систем в умовах становлення креативної економіки як одного із напрямів розвитку постіндустріального суспільства. Для досягнення поставленої мети було вирішено такі завдання:

- доведено актуальність та своєчасність наукового пошуку у даній площині;
- обґрунтовано доцільність докладання зусиль щодо розвитку інтелектуально-інноваційних детермінант на регіональному рівні;
- для підвищення ефективності формування та розвитку інтелектуально-інноваційних детермінант на регіональному рівні запропоновано напрями докладання зусиль поділити на такі блоки, як: соціально-економічні, науково-технічні та організаційно-правові;
- обґрунтовано напрями щодо активізації інтелектуально-інноваційних детермінант регіональних економічних систем у стратегіях та програмах розвитку регіонів;
- окреслено основні тренди у сприянні розвитку регіональних економічних систем в умовах креативної економіки за рахунок інтелектуально-інноваційних детермінант.

Вирішення окреслених завдань за використанням методології системного підходу дало можливість довести висновки за результатами дослідження та обґрунтувати їх своєчасність щодо повоєнного розвитку регіонів України.

Виклад основного матеріалу. Як вже зазначалось, інтелектуально-інноваційному розвитку регіональних економічних систем присвячено чимало уваги у наукових роботах дослідників [3, с. 59; 8, с. 34; 9, с. 123].

Для подальших досліджень зазначимо, що під інтелектуально-інноваційним розвитком регіональних економічних систем в умовах становлення креативної економіки, на наш погляд, потрібно вбачати сукупність накопичених здібностей, знань, компетентностей, інформації, інтелектуальних ресурсів, які здатні створювати додану вартість, підвищувати економічну ефективність, у тому числі за рахунок прийняття креативних рішень та сприяти підвищенню конкурентоспроможності регіонів.

Розвиток регіональних економічних систем в умовах становлення креативної економіки передбачає застосування креативного підходу до вирішення соціально-економічних проблем. При цьому, це неможливо без розвитку та нарощування інтелектуального капіталу, що стає головною рушійною силою економічного та соціального розвитку регіональних економічних систем та держави в цілому [4, с. 18; 6, с. 83]. Саме інтелектуальний капітал дає поштовх для активізації інноваційного потенціалу регіонів, що у подальшому забезпечує розвиток інноваційно-активних підприємств, виробництво інноваційної продукції та послуг. Інтелектуальний капітал містить в собі такі складові, як: людський, соціальний та організаційний капітал [2, с. 15; 6, с. 85].

Пріоритетні напрями розвитку інтелектуального капіталу повинні враховувати ті унікальні особливості та латентні можливості, що притаманні кожному регіону та сприяють досягненню поставлених цілей. З метою спрощення та підвищення ефективності формування та розвитку інтелектуально-інноваційних детермінант пропонуємо поділити напрями функціонування детермінант на такі блоки як соціально-економічні, науково-технічні та організаційно-правові (рис. 1).

Для стимулювання та активізації інтелектуально-інноваційних детермінант регіональних економічних систем необхідно проводити відповідні заходи, що повинні бути відображені у регіональних стратегіях та програмах розвитку. Напрямами активізації інтелектуально-інноваційних детермінант регіональних економічних систем у стратегіях та програмах розвитку регіонів повинно відображати наступне [2, с. 15; 6, с. 85; 8; 9]:

- по-перше, формування відповідних компетентностей та напрямів стратегії регіонального інтелектуально-інноваційного розвитку, базуючись на теоретико-методичних концептах та прогнозах, з метою підвищення її ефективності. Важливими ас-

пектами є моніторинг потенціалу регіонів для прийняття відповідних заходів з метою активізації наявного інтелектуально-інноваційного потенціалу та виявлення латентних можливостей регіонів;

- по-друге, імплементація вдалої світової практики із урахуванням існуючих можливостей щодо забезпечення підвищення ефективності регіонального розвитку за використанням інтелектуально-інноваційних детермінант в умовах становлення креативної економіки;

- по-третє, удосконалення інституціональної підтримки та нормативно-правового забезпечення щодо формування єдиного вектору розвитку регіональних економічних систем в умовах становлення креативної економіки та його дотримання у відповідних стратегіях та планах щодо активізації інтелектуально-інноваційних детермінант. Цьому напряму сприятиме забезпечення гнучкості та адаптивності при ухваленні та виконанні відповідних стратегій та планів, а також відповідний моніторинг та їх оцінка;

- по-четверте, формування управлінського потенціалу із урахуванням засад становлення креативної економіки, створення відповідних умов для розвитку людського потенціалу, що дає можливість забезпечити попит на відповідних фахівців із урахуванням становлення креативної економіки;

- по-п'яте, формування напрямів залучення інвестиційних ресурсів та фінансової підтримки інтелектуально-інноваційної складової із урахуванням світового досвіду за рахунок залучення приватного сектору та впровадження механізму державно-приватного партнерства, стимулювання розвитку інноваційної інфраструктури, державної підтримки та відшкодування витрат у науково-інноваційній діяльності тощо;

- по-шосте, стимулювання науково-дослідної роботи, у тому числі в університетах, за рахунок конкурсного відбору проектів, грантових програм стимулювання та підтримки молоді в науці;

- по-сьоме, підвищення синергії та щільності взаємозв'язків між виробничою сферою та науково-освітнім сектором, що сприяє підвищенню ефективності впровадження нових розробок у виробництво.

Таке спрямування регіональних стратегій та програм стимулювання інтелектуально-інноваційного розвитку регіональних економічних систем в умовах становлення креативної економіки сприятиме розвитку регіонів, що є особливо актуальним для повоєнного відновлення в Україні.

Необхідно зазначити, що становлення креативної економіки вже сьогодні відбивається на процесах розвитку регіональних економічних систем. Основними трендами в сприянні розвитку регіональних економічних систем в умовах креативної економіки

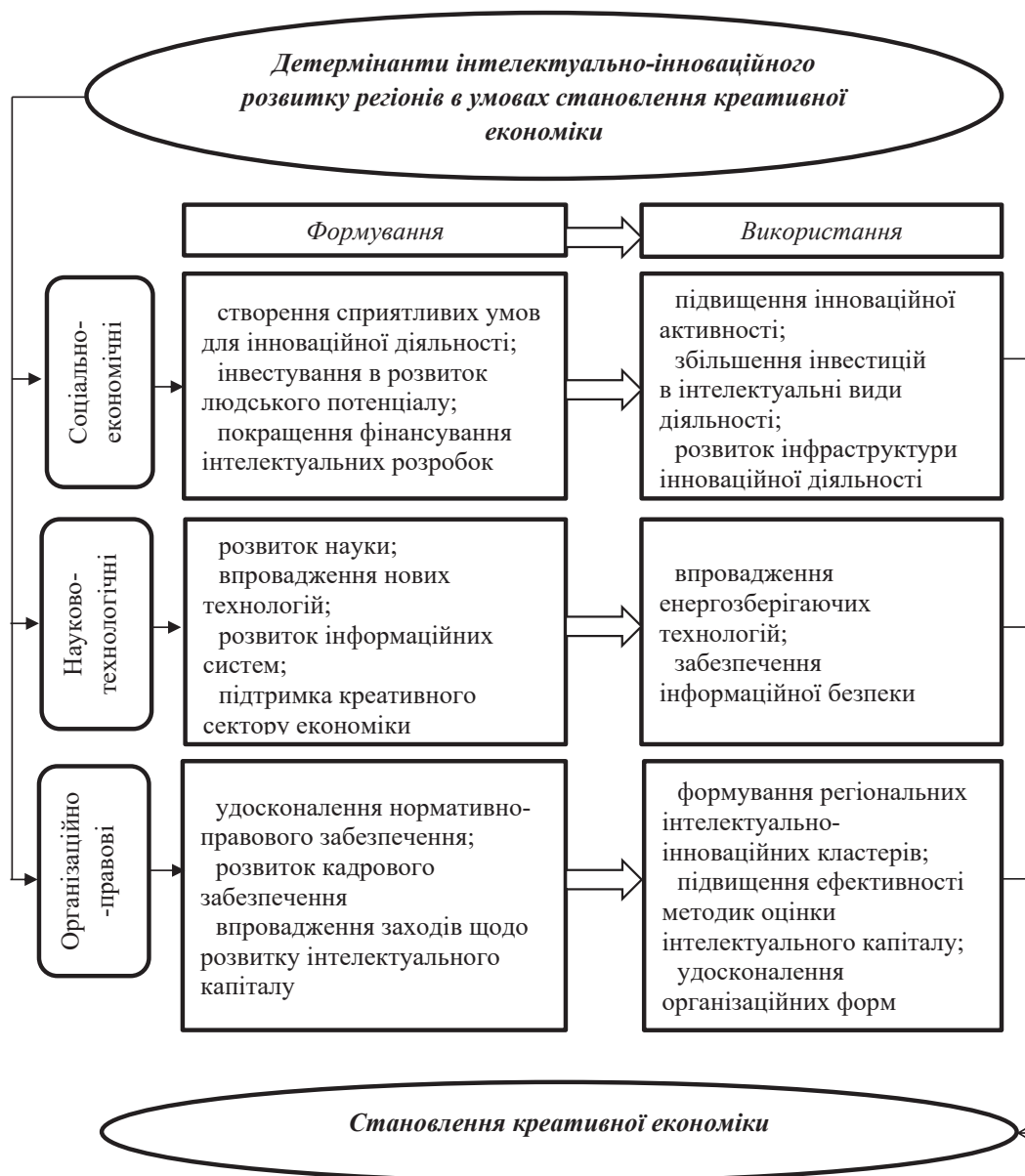

Рис. 1. Детермінанти інтелектуально-інноваційного розвитку регіонів в умовах становлення креативної економіки

Джерело: розроблено автором дослідження

за рахунок інтелектуально-інноваційних детермінант слід виокремити:

- зміну ринку праці у напрямі підвищення потреби у фахівцях, які мають більш когнітивні, адаптивні та творчі навички;
- постійний доступ до контенту все зростаючого обсягу інформації для підвищення рівня обміну та продажу креативних ідей та продукції на ринку, у тому числі, світовому;
- збільшення впливу цифровізації та технологій, що призводить до появи нових видів індустрій в креативній економіці та підвищення ефективності дії інтелектуально-інноваційних детермінант;

- посилення захисту цифрових прав та даних людини під впливом розвитку цифровізації в усіх аспектах соціально-економічного розвитку;
- розвиток електронної комерції та підвищення її ролі у веденні бізнесу та економічному розвитку, яка впливає на масштаби бізнесу та підвищення його креативності;
- впровадження інноваційних технологій на територіях пріоритетного розвитку в умовах становлення креативної економіки.

У свою чергу, окреслені тренди вимагають заходів щодо підтримки та розвитку бізнесу на основі впровадження старт-апів, залучення державної

підтримки, а також міжнародних організацій та фондів.

Висновки. На основі проведеного дослідження було встановлено, що на сьогодні детермінанти інтелектуально-інноваційного розвитку регіональних економічних систем мають вагомий вплив в умовах креативної економіки на розвиток регіональних економічних систем. На основі побудови відповідних умов щодо сприяння інтелектуальному розвитку та впровадженню інноваційних розробок, на основі яких в регіонах створюється додаткова вартість, можливо забезпечити їх розвиток та повоєнне відновлення відповідно до засад становлення креативної економіки у межах концепції постіндустріального суспільного розвитку. Інтелектуально-інноваційні розробки будуть ефективно впроваджуватися в усіх сферах економічного та суспільного життя в повоєнний період. Відновлення територій буде здійснюватися на основі

використання новітніх технологій в умовах енергозберігаючих технологій та екологізації виробництва.

В регіонах необхідно реалізовувати конкретні стратегії та програми регіонального розвитку, які враховують специфіку окремого регіону, що сприяє формуванню унікальної екосистеми для розвитку інтелектуально-інноваційних продуктів в умовах становлення креативної економіки. Позитивні тенденції можна забезпечити шляхом дотримання відповідних принципів щодо розвитку інтелектуально-інноваційної системи регіонів, які будуть максимально враховувати відповідні трансформації регіонального розвитку.

Подальших досліджень вимагає розроблення механізмів та впровадження інструментарію активізації інтелектуально-інноваційних детермінант в умовах становлення креативної економіки для забезпечення повоєнного відновлення регіонів України.

Список літератури:

1. Christian M. Lerch, Thomas C. Schmalll, Matthias Gotschl Linking Innovation and Service Productivity – An analysis of interactive effects in knowledge-intensive business services The 30th International Conference of the System Dynamics Society, St. Gallen, Switzerland July 22 – July 26, 2012.
2. Біла С.О., Жаліло Я.А., Шевченко О.В., Жук В.І. та ін. Інноваційні підходи до регіонального розвитку в Україні. Київ : НІСД, 2011. 80 с.
3. Бутко М.П. Попело. О. В. Інтелектуальний капітал як чинник модернізації регіонального економічного простору. Ніжин : Аспект-Поліграф. 2014. 372 с.
4. Дергалюк Б.В. Роль інтелектуального капіталу для здійснення структурної модернізації регіональної економіки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. Вип. 5–6. С. 17–20.
5. Кизим Н.А. Моделирование устойчивого развития регионов. Харьков.: ИД «ИНЖЕК», 2010. 180 с.
6. Манухіна М.Ю. Інтелектуальний капітал і його роль у формуванні інноваційної економічної системи. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2016. № 6. С. 82–86.
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
8. Тульчинська С.О. Перспективи та домінанти розвитку інтелектуально-інноваційної системи регіонів України. Херсон : Вид-во «ПП Вишемирський В.С.», 2014. 210 с.
9. Тульчинський Р.В. Детермінанти становлення нового регіоналізму: теорія, методологія, практика. Херсон : Вид-во «ПП Вишемирський В.С.», 2018. 400 с.

References:

1. Christian, M. Lerch, Thomas C. Schmalll, Matthias Gotschl Linking Innovation and Service Productivity – An analysis of interactive effects in knowledge-intensive business services The 30th International Conference of the System Dynamics Society, St. Gallen, Switzerland July 22 – July 26, 2012.
2. Bila, S.O., Zhalilo, Ya.A., Shevchenko, O.V., Zhuk, V.I. etc. (2011). Innovatsiyni pidkhody do rehional'noho rozvytku v Ukraini [Innovative approaches to regional development in Ukraine]. Kyiv : NISS.
3. Butko, M.P., Popelo, O.V. (2014). Intelektual'nyy kapital yak chynnyk modernizatsiyi rehional'noho ekonomichnoho prostoru [Intellectual capital as a factor in the modernization of the regional economic space]. Nizhyn : Aspect-Polygraph.
4. Dergalyuk, B.V. (2020). Rol' intelektual'noho kapitalu dlya zdiysnennya strukturnoyi modernizatsiyi rehional'noyi ekonomiky [The role of intellectual capital for the structural modernization of the regional economy]. Investments: practice and experience. Vol. 5–6. P. 17–20.
5. Kyzim, N.A. (2010). Modelirovanie ustoichivogo razvitiya regionov [Modeling of sustainable development of regions]. Kharkiv : Publishing House "INZHEK", 2010. 180 p.
6. Manukhina, M.Yu. (2016) Intelektualniy kapital I ego rol u formuvanii innovacinoi ekonomichnoi systemi [Intellectual capital and its role in the formation of an innovative economic system]. *Bulletin of the Eastern Ukrainian National University named after Volodymyr Dahl*. P. 82–86.
7. Official website of the State Statistics Service of Ukraine. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
8. Tulchynska, S.O. (2014). Determinanty stanovlennya novoho rehionalizmu: teoriia, metodolohiia, praktyka [Determinants of the emergence of a new regionalism: theory, methodology, practice]. Kherson : Vyd-vo «PP Vyshemyrskiy V.S.»
9. Tulchynsky, R.V. (2018). Determinanty stanovlennya novoho rehionalizmu: teoriya, metodolohiya, praktyka [Determinants of the formation of a new regionalism: theory, methodology, practice]. Kherson : Publishing House "PE Vyshemyrsky VS".